

DE KOMST VAN HET INTERNATIONAAL STRAFHOF: HOOP IN DONKERE TIJDEN

De oorlogsdreiging rond Irak en de internationale spanningen die dit meebrengt, zullen menig Vlaams jurist somber stemmen. Waren juristen niet *“agents of peaceful change”*, zoals één van mijn leermeesters, Marcel Storme, ons destijds voorhield? Doch falen het internationaal recht en de internationale instellingen (van de NAVO en EU tot de VN) niet om een vreedzame oplossing voor de Irak-crisis tot stand te brengen? Had premier Verhofstadt een punt toen hij op 9 maart op VRT en VTM verklaarde dat er veel meer op het spel staat dan Irak of de ontwapening van dat land en dat *“de vraag is of er nog een internationale rechtsorde zal zijn die naam waardig”*?

Wellicht. Maar de eedaflegging van de eerste achttien rechters van het Internationaal Strafhof op 11 maart in de Ridderzaal te Den Haag geeft aan dat er naast de Irak-saga heel wat andere ontwikkelingen op internationaalrechtelijk vlak plaatsvinden, die wel tekenen van hoop vormen en die heel zeker bijdragen tot een meer volwaardige internationale rechtsorde.

Het heeft de internationale gemeenschap 50 jaar gekost om te komen tot een permanent internationaal strafrechtscollege. Het nieuwe Strafhof zal rechtsmacht hebben over de ernstigste internationale misdaden: genocide, misdaden tegen de mensheid, oorlogsmisdaden (en, nadat een definitie is vastgesteld, agressie). Het vormt de bekroning en consolidatie van een lang proces, waarin de Neurenberg- en Tokyotribunalen en de ad-hoctribunalen voor Joegoslavië en Ruanda belangrijke mijlpalen waren. Met de komst van dit permanente hof wordt een fundamentele ontwikkeling in het internationaal recht bevestigd: een individu kan zich niet langer verschuilen achter het gezag en scherm van een staat voor de gruwelijkste misdaden, maar kan hiervoor op internationaal vlak persoonlijk strafrechtelijk verantwoordelijk worden gesteld en bestraft.

Natuurlijk zijn er tekortkomingen, onzekerheden en schaduwzijden. Het Statuut van het Strafhof is geenszins een volmaakt instrument. De procedures zijn zwaar en de ervaring zal moeten uitwijzen of het zogenaamde complementariteitsbeginsel waarop het Hof is gefundeerd (nationale strafprocedures komen eerst, het hof treedt principieel enkel op als *“reservehof”* wanneer staten *“unable or unwilling”* zijn om te onderzoeken of te vervolgen) in praktijk goed functioneert en of staten voldoende meewerken met het Hof. Bovendien kan de VN-Veiligheidsraad het Hof verzoeken gedurende een (verlengbare) periode van 12 maanden een onderzoek of vervolging op te schorten; en dat de Veiligheidsraad op zijn strepen staat, is al enkele dagen na de inwerkingtreding van het Statuut (1 juli 2002) duidelijk geworden met zijn Resolutie 1422 van 12 juli 2002, waarin VN-vredespersoneel uit landen die geen partij zijn bij het Statuut, voor een jaar (mét de expliciete bedoeling dit telkens te verlengen) uit de greep van het Strafhof wordt gehouden. Er blijven ook grote gaten in de participatie van de internationale gemeenschap: hoewel er reeds 89 landen (waaronder alle EU-lidstaten) partij zijn bij het Statuut, is het een zware handicap dat belangrijke spelers als de V.S., Rusland, Indië en China niet meedoen. De acties die de V.S. thans ondernemen op bilateraal vlak (immuniteitsakkoorden) en via nationale wetgeving (die o.a. militaire bijstand ontzegt aan landen die partij worden bij het Statuut en in de mogelijkheid voorziet om met geweld Amerikanen die worden vastgehouden voor of door het Strafhof te gaan

bevrijden) kunnen zeer schadelijk zijn voor de goede werking van het Hof. Veel zal tenslotte afhangen van de figuur en het beleid van de - nog te benoemen - aanklager van het Hof, aangezien deze een zelfstandige onderzoeksbevoegdheid heeft. Hij/zij zal, zoals Kofi Annan bij de inauguratie van de rechters stelde, een persoon van het hoogste kaliber moeten zijn.

Het voorgaande neemt niet weg dat het aantreden van het Internationaal Strafhof zonder meer een mijlpaal vormt voor de internationale rechtsorde. Als het Strafhof goed werk levert en als zijn beslissingen - zoals Kofi Annan de rechters toewenste - blijk geven van een “*unimpeachable integrity and impartiality*” die in hun wijsheid “*command universal respect for international justice and the force of law*”, zal het een belangrijke rol kunnen spelen, niet alleen in de bestraffing van de gruwelijkste internationale misdaden, maar ook in de voorkoming en de afschrikking ervan. De straffeloosheid wordt aan banden gelegd en er zal zich ongetwijfeld een nieuwe internationale strafrechtspraak ontwikkelen die belangrijke impulsen zal geven aan de verdere ontwikkeling van het internationaal recht, met inbegrip van het internationaal humanitair, straf- en mensenrechtenrecht. Aan die verdere uitbouw van de internationale rechtsorde dienen wij, Vlaamse juristen, met zijn allen - advocaten, magistraten, ambtenaren, gezagsdragers, academici, ... - met volle inzet mee te werken, in het belang van de mensheid. Dan zullen wij daadwerkelijk “*agents of peaceful change*” zijn.

Jan Wouters

(hoogleraar internationaal recht K.U.Leuven)